

UDK: 343.132(497.6)
343.9.024:336.7(497.6)
doi: 10.5937/crimen2301081B

ORIGINALNI NAUČNI RAD
PRIMLJEN / PRIHVAĆEN: 21.01.2023. / 27.03.2023.

Milijana Buha*

FINANSIJSKE ISTRAGE U BOSNI I HERCEGOVINI

Apstrakt: U radu se razmatra pitanje odnosa finansijske istrage i istrage u krivičnom postupku, kao i da li predmet pregovaranja sporazuma o priznanju krivice može biti oduzimanje imovinske koristi proistekle izvršenjem krivičnog djela. Istraga u krivičnom postupku se može pokrenuti i protiv nepoznatog izvršioca krivičnog djela, dok finansijska istraga protiv vlasnika imovine kada postoje osnovi sumnje da je imovina pribavljena izvršenjem krivičnog djela. Finansijska istraga u Republici Srpskoj završava i podnošenjem zahtjeva za trajno oduzimanje imovine, pa se čini smislenim da se finansijska istraga može završiti i podnošenjem zahtjeva za pokretanje posebnog postupka oduzimanja imovine proistekle izvršenjem krivičnog djela. Manjkavost uspješnog provođenja dokaznih radnji o (ne)zakonitim prihodima vlasnika je nepropisivanje sankcije za neizvršenje naredbe suda, odnosno tužioca u hitnim slučajevima.

Ključne riječi: finansijska istraga, privremeno oduzimanje imovine, trajno oduzimanje imovine, poseban postupak za oduzimanje imovine, sporazum o priznanju krivice

1. POSTUPAK ODUZIMANJA IMOVINSKE KORISTI PRIBAVLJENE KRIVIČNIM DJELOM

Oduzimanje imovinske koristi je *sui generis* mjera¹ koja je usmjerena ka značajnom slabljenju kriminalnih organizacija, što se najefikasnije može učiniti napadom na njihovu imovinu i profit. Riječ je o specifičnoj krivičnopravnoj mjeri, nepunitivnog karaktera,² a svrha joj je restorativna, uspostavljanje predašnjeg stanja, riječ je o nekoj vrsti „krajnje nužde“³ u odnosu na suzbijanje organizovanog kriminaliteta. Oduzimanje imovine koja je proistekla izvršenjem krivičnog djela

* vanredni profesor, Pravni fakultet Univerzitet u Banjoj Luci, milijana.buha@pf.unibl.org

1 Z. Stojanović /2019/: *Komentar krivičnog zakonika*, Beograd, p. 384.

2 G. Ilić, B. Nikolić, M. Majić, Đ. Melilo /2009/: *Komentar Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela sa pregledom relevantnih međunarodnih dokumenata, uporednopravnih rešenja i prakse ESLJP*, Beograd, p. 56.

3 M. Škulić /2015/: *Organizovani kriminalitet, pojam, pojavni oblici, krivična djela i krivični postupak*, Beograd, pp. 615–616.

nije kazna u formalnom smislu, ali ova mjera ima kazneni karakter.⁴ Oduzimanje imovinske koristi ima kazneni karakter jer se može izreći iako nije utvrđena krivica i kažnjava se vlasnik, oduzimanjem imovine,⁵ koja je u očiglednoj nesrazmjeri sa prihodima vlasnika imovine.

Primjena mjere oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom opravdana je iz restorativnih razloga, jer niko ne može ostvariti ili zadržati korist od nekoga oblika „neprava“; kao i iz preventivnih razloga, jer kriminalce najviše boli oduzimanje imovine, odnosno stavljanje u izgled da će se nezakonito stečena imovina oduzeti, obezvrjeđuje se motivacija potencijalnih počinitelja. Još neki od razloga koji čine opravdanim primjenu mjere oduzimanja imovine pribavljene krivičnim djelom su retributivni, jer je u fokusu takve krivičnopravne reakcije oduzimanje imovinske koristi i četvrti razlog je kompenzacijski, jer oduzimanje imovinske koristi korespondira s imovinskopravnim zahtjevom oštećenog i često se ova dva instituta nadopunjuju.⁶ Oduzimanje imovine pribavljene krivičnim djelom opravdana je i neophodna mjera za uspješnu borbu protiv organizovanog kriminala.⁷

Postupak oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom se razlikuje od redovnog krivičnog postupka, jer se postupak pokreće protiv vlasnika imovine, a ne nužno protiv osumnjičenog ili optuženog. Riječ je o postupku zakonitog povrata imovine stečene izvršenjem krivičnog djela. Postupak utvrđivanja imovinske koristi ostvarene krivičnim djelom podrazumijeva utvrđivanje da je izvršeno krivično djelo kojim je pribavljena imovinska korist i moguće je oduzimanje imovinske koristi i od osobe koja nije okrivljena u krivičnom postupku. Takav se postupak naziva objektivnim, odnosno samostalnim, kao što je postupak oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom u Bosni i Hercegovini. Pitanje oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom na nivou Bosne i Hercegovine je riješeno u okvirima Krivičnog zakona BiH i Zakona o Krivičnom postupku BiH, a entiteti i Brčko distrikt imaju posebne zakone koji propisuju uslove za provođenje postupka oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.

Procesna smetnja u postupku oduzimanja imovine pribavljene krivičnim djelom nisu duševna bolest lica protiv koga se vodi postupak ili odsustvo vlasnika tokom provođenja procesnih radnji koje su usmjerene prema imovini vlasnika. Stranke u postupku oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom su javni tužilac i vlasnik stvari (član 3 stav 1 Zakona o oduzimanju imovine koja je proistekla izvršenjem krivičnog djela Republike Srpske,⁸ u daljem tekstu ZOIKD RS), član 4 stav 1 tačka k) Zakona o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom

4 I. Vuković /2016/: Oduzimanje imovine proistekle iz krivičnog dela – evropski okvir i srpsko zakonodavstvo, *CRIMEN*, (VII) 1, p. 10.

5 B. Vettori /2006/: *Tough on Criminal Wealth – Exploring the Practice of Proceeds from Crime Confiscation in the EU*, Springer, Dordrecht, p. 42.

6 J. Boucht /2017/: *The Limits of Asset Confiscation, On the Legitimacy of Extended Appropriation of Criminal Proceeds*, Oxford and Portland, Oregon, p. 10, <https://media.bloomsburyprofessional.com/rep/files/9781509907076sample.pdf>.

7 F. McCarthy /2017/: Protection of Property and the European Convention on Human Rights, *Brigham-Kanner Property Rights Conference Journal*, vol. 6. pp. 306–307.

8 Zakon o oduzimanju imovinske koristi proistekle izvršenjem krivičnog djela Republike Srpske, *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 66/18.

Federacije Bosne i Hercegovine⁹ (u daljem tekstu ZOIKD FBiH). U postupku za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom odstupa se od osnovnih načela krivičnog postupka, načela zabrane suđenja u odsustvu osumnjičenog odnosno optuženog (*in absentio*) i zabrane suđenja duševno bolesnom licu koje ne može da shvati značaj procesnih radnji koje se preduzimaju.

Pravilo je da se postupak oduzimanja nezakonito stečene imovine pokreće po prijedlogu tužioca, što je u skladu sa načelom oficijelnosti. Međutim, načelo oficijelnosti je relativizovano u postupku oduzimanja imovine pribavljene krivičnim djelom, jer je zakonom propisana obaveza suda da po službenoj dužnosti donese odluku o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom i ako tužilac ne podnese prijedlog za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.¹⁰ Tužilac je dužan prikupljati dokaze i izviđati okolnosti koje su od važnosti za utvrđivanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Obaveza suda da oduzima imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom stoji i ako tužilac propusti da prikuplja dokaze i činjenice koje su od važnosti za utvrđivanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom je zakonski imperativ i sud će prekinuti glavni pretres ako utvrdi da dolazi u obzir oduzimanje imovinske koristi. I u skraćenim krivičnim postupcima, sud provjerava da li je optuženi upoznat sa mogućim posljedicama vezanim za oduzimanje imovinske koristi proistekle izvršenjem krivičnog djela. Samo u jednom od entiteta u Bosni i Hercegovini tj. u Federaciji BiH sud u krivičnom postupku, prilikom razmatranja sporazuma o priznavanju krivice, provjerava da li je optuženi upoznat sa posljedicama oduzimanja imovinske koristi proistekle izvršenjem krivičnog djela, dok u Republici Srpskoj to nije slučaj. Prema odredbama ZKP Republike Srpske sud nije dužan da razmatra da li je optuženi upoznat sa mogućim posljedicama oko oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, jer se ova korist u svakom slučaju mora oduzeti.¹¹ Sporazum o priznanju krivičnog djela je sam po sebi moćno sredstvo u rukama tužioca putem koga se može efikasnije obezbediti oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.¹²

S druge strane, u teoriji se susrećemo i sa tezama da nije dopušten dogovor o onim mjerama bezbjednosti koje se obavezno izriču, a isto tako ni dogovor o oduzimanju imovinske koristi stečene krivičnim djelom.¹³ Čini se razumljivim onemogućiti strankama da pregovaraju o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim

9 Zakon o oduzimanju imovine krivičnim djelom Federacije Bosne i Hercegovine, *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine*, br. 71/14.

10 Član 2 stav 6) ZOIKD FBiH, član 392 ZKP BiH, član 386 ZKP RS, 413 ZKP FBiH.

11 Vidi: Član 245 stav 1 tačka d) i član 246 stava 6 tačka a) ZKP FBiH, član 231 stav 6 tačka a) ZKP BiH, 231 stav 6 tačka a) ZKP BD BiH, kao i član 245 stav 1 tačka g) ZKP RS i član 246 stav 6 tačka a) ZKP RS.

12 M. Radisavljević, P. Četković /2013/: Iskustva Tužilaštva za organizovani kriminal u primeni instituta sporazuma o priznanju krivičnog dela, u I. Jovanović, M. Stanisavljević (ur.) *Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima – regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva i iskustva u primeni*, Misija OEBS u Srbiji, Beograd Stojanović Z. /2019/: *Komentar krivičnog zakonika*, Beograd, p. 168.

13 Z. Fišer /2013/: Državni tužilac kao subjekt skraćenih i pojednostavljenih krivičnih postupaka u Sloveniji Iskustva Tužilaštva za organizovani kriminal u primeni instituta sporazuma o priznanju krivičnog dela, u I. Jovanović, M. Stanisavljević (ur.) *Pojednostavljene forme postupanja u krivič-*

djelom, jer je to obaveza suda, dužnost suda da oduzme imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom. Sudske odluke kojima se utvrđuje oduzimanje imovinske koristi su presuda kojom se optuženi oglašava krivim, rješenje o primjeni vaspitne mjere, rješenje o sudskoj opomeni, rješenje doneseno u posebnom postupku za oduzimanje imovinske koristi. Naime, predmet pregovaranja ne može biti oduzimanje imovinske koristi proistekle izvršenjem krivičnog djela, u smislu vrijednosti imovinske koristi koja se mora oduzeti, vratiti, jer je zakonom propisano da će sud visinu iznosa imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom utvrditi po službenoj ocjeni, ako bi njeno utvrđivanje bilo povezano sa nesrazmjernim teškoćama ili sa znatnim odugovlačenjem postupka.¹⁴

2. FINANSIJSKA ISTRAGA U BOSNI I HERCEGOVINI

Finansijska istraga definiše se kao sredstvo borbe protiv organizovanog kriminaliteta, pranja novca, korupcije, što potvrđuju i međunarodni dokumenti, kao npr. Konvencija savjeta Evrope o pranju, traženju i oduzimanju prihoda stečenih kriminalom i finansiranjem terorizma,¹⁵ Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari.¹⁶ Cilj pomenutih konvencija je oduzimanje ogromnog profita stečenog njihovim nezakonitim prometom.

U Bosni i Hercegovini finansijska istraga kao faza postupka oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom nije definisana ZKP BiH, ali je definisana posebnim zakonima u entitetima i Brčkom distriktu o oduzimanju imovine pribavljene krivičnim djelima. U zakonima entiteta i distrikta finansijska istraga je skup dokaznih radnji o (ne)zakonitim приходima osumnjičenog ili optuženog, odnosno povezane osobe, njihovim troškovima života i stvarnim mogućnostima zakonitog sticanja imovine za koju postoje osnovi sumnje da je pribavljena krivičnim djelom.

Predmet finansijskih istraga je imovina za koju se sumnja da potiče od kriminalne aktivnosti. U finansijskoj istrazi prikupljaju se dokazi o imovini, приходima i rashodima vlasnika imovine, njegovim zaradama, registrovanim nepokretnostima i pokretnostima, a što se najvećim dijelom dokazuju ispravama koje poseduju određeni organi čija je pomoć u vođenju finansijske istrage neophodna. U finansijskoj istrazi ne stoji ni prigovor da je riječ o povjerljivim podacima ili službenoj tajni radi čega se traženi podaci (evidencije koje imaju javne službe, ustanove, organi i sl.) mogu dostaviti radi dokazivanja kriminalnog porijekla imovine. Cilj finansijske istrage je privremeno i trajno oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, a učesnici finansijske istrage imaju zadatak da pronađu dokaze o uzročnoj vezi između određenog krivičnog djela i njime pribavljene imovinske koristi.¹⁷

nim stvarima – regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva i iskustva u primeni, Misija OEBS u Srbiji, Beograd, p. 91, Stojanović Z. /2019/: *Komentar krivičnog zakonika*, Beograd, p. 97.

14 Član 388 ZKP RS, 415 ZKP FBiH, 394 ZKP BD BiH.

15 Konvencija savjeta Evrope o pranju, traženju i oduzimanju prihoda stečenih kriminalom i finansiranjem terorizma, *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, br. 4/2005.

16 Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari, *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, br. 3/2002.

17 E. Karas Ivičević /2011/: *Komentar Zakona o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem*, Zagreb, p. 15.

Usmjerena je na preduzimanje dokaznih radnji kojima se utvrđuje da je izvršenim krivičnim djelom pribavljena imovinska korist. Tokom finansijske istrage preduzimaju se dokazne radnje radi otkrivanja i dokazivanja predikatnog krivičnog djela i otkrivanja toka kretanja novca i imovine pribavljene krivičnim djelom.

Finansijska istraga je potpuno autonomna i nije uslovljena vođenjem krivičnog postupka dok je, za razliku od toga, trajno oduzimanje izrično uslovljeno podizanjem optužnice.¹⁸ Shodno tome, finansijska istraga se može pokrenuti i protiv lica koje nije optuženo u krivičnom postupku već je samo vlasnik "sumnjive" imovine, a može se pokrenuti i protiv lica koje nije bilo uračunljivo (a samim tim ni krivo) u vrijeme izvršenja krivičnog djela. U svakom slučaju, finansijska istraga se mora okončati do potvrđivanja optužnice u krivičnom postupku, nakon čega se podnosi zahtjev za trajno oduzimanje imovine. Kakav je odnos finansijske istrage i istrage u krivičnom postupku, ako se ima u vidu da mjera privremenog oduzimanja imovine traje najduže dok sud ne odluči o zahtjevu za trajno oduzimanje imovine? O samostalnosti finansijske istrage „govori“ pravo tužioca da podnese zahtjev za provođenje posebnog postupka za oduzimanje imovine i ako postoje procesne smetnje za vođenje krivičnog postupka. S tim da se podnošenje ovog zahtjeva vezuje se za činjenicu da je pokrenut krivični postupak, jer zakonodavac pokretanje posebnog postupka vezuje za osnovanu sumnju da je učinjenim krivičnim djelom pribavljena imovinska korist (član 5 stav 1 ZOIKD FBiH) i činjenicu da krivični postupak nije moguće okončati zbog procesnih smetnji (član 30 stav 1 tačka 3) ZOIKD RS).

Definicija finansijskih istraga koju daje FATF¹⁹ je istraga finansijskih poslova povezanih sa otkrivanjem imovinske koristi od krivičnih dela, organizovanog kriminaliteta, terorizma ili bilo koje druge imovine koja jeste ili koja bi mogla da postane predmet konfiskacije, kao i ulaženja u trag toj imovini. Finansijska istraga se pokreće naredbom javnog tužioca protiv vlasnika imovine kada postoje osnovi sumnje da je imovina proistekla izvršenjem krivičnog djela, radi prikupljanja dokaza o imovini i zakonitim prihodima vlasnika imovine, kako je propisano članom 9 i 11 ZOIKD RS, članom 9 ZOIKD FBiH. Razlika između istrage u krivičnom postupku i finansijske istrage ogleda se u tome da finansijska istraga nije usmjerena na prikupljanje dokaza o krivici osumnjičenog, kao što je to jedan od zadataka istrage u krivičnom postupku prema članu 224 stav 4 ZKP RS; član 232 stav 1 tačka v) ZKP RS.²⁰ Finansijska istraga ne mora nužno biti pokrenuta protiv osumnjičenog, optuženog za krivično djelo kojim je pribavljena imovinska korist.

Finansijska istraga se pokreće kada postoje osnovi sumnje, odnosno razumno uvjerenje da imovina upadljivo prevazilazi zakonite prihode vlasnika, a javni tužilac stiče uvjerenje na osnovu prikupljenih dokaza o imovini, zakonitim prihodima i troškovima vlasnika.²¹ Pravo vrijeme za započinjanje finansijske istrage jeste odmah

18 M. Grubač /2010/: Oduzimanje imovine proistekle iz krivičnog djela, *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, n° 1, Novi Sad, p. 35.

19 <https://www.fatf-gafi.org>. FATF je međunarodno tijelo koje pomaže u otkrivanju organizovanog kriminaliteta, korupcije, terorizma. Ova međunarodno tijelo pomaže vlastima da nađu novac pribavljen trgovinom droge, trgovinom ljudi i drugim krivičnim djelima kojima se nanosi šteta društvu.

20 Isto je rješenje u ZKP FBiH, član 231 stav 3 tačka f) i 239 stav 1 tačka c).

21 G. Ilić, M. Majić, B. Nikolić, Đ. Melilo /2009/. *op. cit.*, p. 5

nakon otkrivanja osumnjičenog ili više njih, a prije sprovođenja radnji na osnovu kojih osumnjičeni saznaje da se protiv njega vode istražne radnje (na primjer, pretresanja stana ili drugih prostorija).²² Vrijeme u kome se finansijska istraga treba završi u odnosu na krivični postupak je do potvrđivanja optužnice, jer nakon potvrđivanja optužnice javni tužilac može da podnese zahtjev za trajno oduzimanje imovine.

2.1. Odredbe zakona o krivičnom postupku u funkciji finansijske istrage

Finansijska istraga nije definisana Zakonima o krivičnom postupku u BiH, ali je definisano pravo i obaveza tužioca da u krivičnom postupku utvrđuje činjenice potrebne za odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu i o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom (član 35 ZKP BiH). Dokazne radnje kao što su privremeno oduzimanje imovine radi obezbjeđenja (član 73 ZKP BiH), kao i naredba banci ili drugom pravnom licu (član 72 ZKP BiH) imaju za cilj da ograniče prava vlasništva nad novcem i finansijskim transakcijama kada postoji osnov sumnje da je neko lice počinilo krivično djelo koje je povezano s dobijanjem imovinske koristi. Naredba banci ili drugom pravnom licu je dokazna radnja koja je u funkciji provođenja finansijske istrage što se vidi iz same sadržine naredbe koju sud izdaje na prijedlog tužioca ako postoje osnovi sumnje da je neko lice počinilo krivično djelo koje je povezano s dobijanjem imovinske koristi. Sud može, na osnovu prijedloga tužioca, narediti da banka ili drugo pravno lice koje vrši finansijsko poslovanje dostavi podatke o bankovnim depozitima i drugim finansijskim transakcijama i poslovima tog lica, kao i lica za koja se osnovano vjeruje da su uključena u te finansijske transakcije ili poslove osumnjičenog, ako bi takvi podaci mogli biti dokaz u krivičnom postupku. Kao manjkavost za uspješno provođenje ove dokazne radnje navodi se nepropisivanje sankcije za neizvršenje naredbe suda.²³ U Federaciji Bosne i Hercegovine prema članu 13 stava 1 ZOIKD FBiH sud može narediti državnim organima, bankama, finansijskim institucijama i drugim pravnim i fizičkim licima dostavljanje podataka i informacija neophodnih za donošenje odluka u postupku oduzimanja imovine pribavljene krivičnim djelom. U naredbi za dostavljanje podataka i informacija sud određuje rok u kojem se ona mora izvršiti, koji ne može biti duži od mjesec dana. Za neizvršavanje naredbe u postavljenom roku ili nepotpuno izvršavanje naredbe sud može svojim rješenjem kazniti novčanom kaznom pravno lice, fizičko lice i odgovorno lice u pravnom licu ili državnom organu, stav 5 člana 13 ZOIKD FBiH.

Posebna istražna radnja pristup kompjuterskim sistemima i kompjutersko sravnjenje podataka u Italiji se koristi kod krivičnih djela vezanih za utaju poreza, dok se u SAD koristi za pronalaženje nestalih osoba ili identifikaciju osoba koje protivno zakonu traže ili primaju socijalnu pomoć, ali i za evidenciju i analizu poreznih

22 D. Novosel /2007/: Finansijske istrage i progon učinitelja gospodskog kriminaliteta, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, n° 2, p. 745.

23 S. Bejatović /2005/: Krivičnoprocesna pitanja novih metoda otkrivanja i istrage krivičnih dela organizovanog kriminala u V. Krivokapić, S. Bejatović i B. Banović, *Organizovani kriminalitet, stanje i mere zaštite*, Policijska Akademija, Beograd, pp. 89–92.

prijava i finansijskih transakcija ili pranja novca.²⁴ Kompjutersko sravnjenje podataka se označava kao „rasterska pretraga“ a znači „kontrolno obilježavanje“. Zapravo riječ je o računarskom obrađivanju dostupnih podataka. U Njemačkoj primjena posebne istražne radnje pristup kompjuterskim sistemima i kompjutersko sravnjenje podataka (Rasterfahndung) se primjenjuje samo za kataloški navedena krivična dela na osnovu postojanja dovoljno razloga za sumnju, po naredbi istražnog sudija, a može i po prijedlogu tužioca uz naknadno dobijanje sudskog naloga.²⁵

Posebnom istražnom radnjom pristup kompjuterskim sistemima i kompjutersko sravnjenje podataka se mogu brzo pronaći i uporediti različiti registrovani podaci koji se odnose na neko lice, a koji se nalaze u policijskim i raznim drugim bazama podataka (o prijavi prihoda, poreza, prelasku granice, i dr.).²⁶ Ova posebna istražna radnja se pokazuje kao nužna u otkrivanju i dokazivanju krivičnih dela organizovanog kriminala, terorizma, pranja novca, ilegalnog prelaska granica. Primjenom posebne istražne radnje pristup kompjuterskim sistemima i kompjutersko sravnjenje podataka nadležni organi se mješaju u pravo na privatni i porodični život, što je opravdano prema članu 8 stava 2 EKLJP ako je u interesu otkrivanja i dokazivanja krivičnih djela kojima se ugrožava pravo na život, zdravlje ljudi i bezbjednost države. Primjenom dokaznih radnji otkrivaju se i dokazuju kriminalne aktivnosti kojima se ugrožavaju osnovna dobra građana (život, telesni integritet) ili osnovna javna dobra (ustavni poredak, odbrana zemlje i sl.).²⁷

3. DOKAZNE RADNJE U FINANSIJSKOJ ISTRAZI

Tokom finansijske istrage prikupljaju se materijalni dokazi o predikatom krivičnom djelu, o kretanju novca i imovine, dokazi iz evidencija o imovini, finansijska dokumentacija, računovodstvena dokumentacija. Dokazne radnje koje se provode tokom finansijske istrage mogu dovesti i do otkrivanja finansijskog kriminaliteta koji može biti u „službi“ organizovanog kriminaliteta, a koji je motivisan sticanjem imovinske koristi. U teoriji krivičnog prava finansijski kriminalitet u širem smislu su krivična dela falsifikovanja, kao i većina krivičnih dela protiv privrede. Izvršenje krivičnih djela koja se smatraju finansijskim kriminalitetom motivisano je sticanjem odgovarajuće imovinske koristi, što je moguće zahvaljujući prirodi predmeta koji predstavljaju objekte radnje ovih krivičnih dela, tačnije rečeno, zbog uloge i značaja koji ti predmeti imaju za odvijanje odgovarajućih privrednih tokova – novac, hartije od vrednosti, platne kartice, znaci za vrednost i znaci i državni žigovi za obeležavanje robe, merila i predmeta od dragocjenih metala.²⁸

24 M. Škulic /2007/: “Uloga posebnih dokaznih radnji u suzbijanju organizovanog kriminaliteta, u S. Nogo (ur.) *Primjena međunarodnog krivičnog prava – organizovani kriminalitet*, Tara, p. 45.

25 D. Matić /2006/: Uporedno-pravni prikaz specijalne istražne tehnike automatskog računarskog pretraživanja ličnih i drugih podataka (kompjuterske „raster“ pretrage) sa osvrtom na stanje u Srbiji – in: *Zbornik radova*, Tara, pp. 4–5.

26 D. Krapac /2003/: *Kazneno procesno pravo, Prva knjiga*, Zagreb, p. 261.

27 Đ. Ignjatović /2004/: Suzbijanje najtežih oblika kriminaliteta u uslovima tranzicije i nesigurnosti, u D. Radovanović (ur.) *Teški oblici kriminaliteta– XVI konferencija u Budvi*, Institut za kriminološka i socijološka istraživanja, Beograd

28 N. Delić /2018/: Krivična dela falsifikovanja predviđena u glavi krivična dela protiv privrede u svetlu novela iz 2012. i 2016. godine u J. Kostić, A. Stevanović (ur.), *Zbornik radova sa naučne*

Dokazne radnje kao što su pretresanje stana, ostalih prostorija i pokretnih stvari vlasnika ili drugih lica preduzimaju se u finansijskoj istrazi ako postoji dovoljno osnova za sumnju da će se pronaći dokazi o imovini ili prihodima koje je vlasnik imovine stekao, načinu i troškovima života vlasnika imovine, dokazi o imovini koju je naslijedio pravni sljedbenik, odnosno dokazi o imovini i naknadi za koju je imovina prenesena na treće lice (član 9 stav 2 ZOIKD RS). Prema članu 12 stava 2 ZOIKD RS mogu se preduzeti još dokazne radnje pretresanje vlasnika ili drugih lica kada je vjerovatno da će se pretresanjem pronaći dokazi o prihodima i troškovima vlasnika imovine koji su ukazivali da je imovina pribavljena krivičnim djelom. Radnja pretresanje je materijalno istraživanje nad licima ili stvarima radi pronalazjenja tragova krivičnog dela, predmeta vezanih za krivično djelo, ili otkrivanje okrivljenog.²⁹ Pretresanje vlasnika ili drugih lica se može preduzeti prema stavu 2 člana 12 ZOIKD RS kao radnja dokazivanja samo onda kada je vjerovatno da će se tom radnjom pronaći dokazi o imovini koja je proistekla iz krivičnog djela, zakonitim prihodima, troškovima vlasnika imovine, dokazi o imovini i naknadi za koju je imovina prenesena na treće lice. Za provođenje dokazne radnje pretresanje vlasnika i drugih lica traži se veći stepen sumnje, a to je vjerovatnoća o postojanju činjenica (član 12 stav 1 ZOIKD RS). U teoriji se zastupa teza da vjerovatnoći da će se pretresanjem postići određeni rezultati mora da prethodi osnovana sumnja da je izvršeno krivično delo.³⁰

Prema članu 13 stava 1 i 2 ZOIKD RS moguće je privremeno oduzimanje predmeta koji mogu poslužiti kao dokazi o zakonitim i nezakonitim prihodima vlasnika imovine u postupku oduzimanja imovine koja je proistekla izvršenjem krivičnog djela. Ova dokazna radnja provedeće se u skladu sa odredbama Zakona o krivičnom postupku RS, na osnovu naredbe suda, a po prijedlogu javnog tužioca. Ovom dokaznom radnjom oduzimaju se pokretne i nepokretne stvari, evidencija, dokumenata i podaci koji mogu poslužiti kao dokazi o imovini vlasnika. U teoriji procesnog prava su shvatanja da će se oduzimanje vršiti na način što se lice za koje se zna da drži predmet poziva najprije naredbom da dobrovoljno preda, a ako odbije to da učini, oduzimanje se vrši prinudnim putem, a ako se osporava držanje predmeta, provodi se pretresanje.³¹ Privremeno oduzimanje predmeta moguće je i bez naredbe suda ako postoji opasnost od odgađanja u izvršenju dokazne radnje privremenog oduzimanja predmeta u smislu da će se predmeti uništiti, sakriti (stav 2 člana 13 ZOIKD RS).

Privremeno oduzimanje predmeta je dokazna radnja i razlikuje se od mjere privremenog oduzimanja imovine kojom se osigurava oduzimanje imovine proistekle izvršenjem krivičnog djela. Razlika između dokazne radnje privremenog oduzimanja predmeta i mjere privremenog oduzimanja imovine je u standardu sumnje za provođenje pomenutih procesnih radnji. Mjera privremenog oduzimanja predmeta određuje se ako postoji osnovana sumnja da je imovina proistekla izvršenjem

konferencije Finansijski Kriminalitet, Institut za uporedno pravo, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, pp. 69–72.

29 T. Vasiljević /1981/: *Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ*, Beograd, p. 399.

30 T. Vasiljević, M. Grubač /2002/: *Komentar Zakonika o krivičnom postupku*, Beograd, p. 162.

31 T. Vasiljević, M. Grubač /2002/. *ibid.*, p. 172.

krivičnog djela. S druge strane, dokazna radnja oduzimanje predmeta se provodi kada je vjerovatno da će se naći dokazi o (ne)zakonitim prihodima vlasnika stvari, s tim da ako postoji opasnost od odgađanja za privremeno oduzimanje predmeta koji mogu poslužiti kao dokazi o (ne)zakonitim prihodima vlasnika imovine, može se provesti i bez naredbe suda. Dokazna radnja privremenog oduzimanja predmeta može se preduzeti i odlukom tužioca koja mora biti naknadno odobrena od strane suda, dok je mjera obezbjeđenja imovine isključivo odluka suda.

U ZOIKD RS je propisano kao pravilo da je privremeno oduzimanje predmeta moguće samo po prijedlogu tužioca i naredbi suda, dok se izuzetno može odstupiti od pravila, ako postoji opasnost od odgađanja i da će se predmeti privremeno oduzeti u skladu sa članom 80 ZKP RS. Prema članu 80 ZKP RS ukoliko se lice koje se pretresa izričito usprotivi oduzimanju predmeta, tužilac će u roku od 72 časa od izvršenog pretresa podnijeti zahtjev sudiji za prethodni postupak za naknadno odobrenje oduzimanja predmeta. Ako sudija za prethodni postupak odbije zahtjev tužioca, oduzeti predmeti se ne mogu koristiti kao dokaz u krivičnom postupku. Privremeno oduzeti predmeti će se odmah vratiti licu od kojeg su oduzeti. Zanimljivo je u ovoj odredbi što zakonodavac koristi sintagmu *izričito usprotivi* iz čega proizilazi da tužiocu odobrenje suda treba samo u slučaju izričitog protivljenja držaoca predmeta, a u slučaju da ovog protivljenja nema, pitanje je treba li tužiocu uopšte odobrenje suda?

Dokazna radnja naredba bankarskoj ili drugoj finansijskoj organizaciji provodi se na obrazloženi zahtjev javnog tužioca, a po naredbi suda (član 14 ZOIKD RS). Naredba bankarskoj ili drugoj finansijskoj organizaciji je značajna dokazna radnja u otkrivanju očigledne nesrazmjernosti između prihoda i imovine vlasnika, pa je opravdano da se u hitnim slučajevima kako je propisano članom 136 stav 3 ZKP RS ova dokazna radnja provede i bez naredbe suda, uz obavezu tužioca da pribavi odobrenje suda u roku 72 časa. Provođenje dokazne radnje naredbe banci da dostavi podatke o bankovnim depozitima i drugim finansijskim transakcijama i bez naredbe suda je opravdano i prema članu 10 stav 1 ZOIKD RS, koji propisuje da svi učesnici u istrazi postupaju sa naročitim hitnošću.

Zakonom o oduzimanju imovine koja je proistekla izvršenjem krivičnog djela Republike Srpske navedene su samo neke dokazne radnje koje se preduzimaju u krivičnom postupku, ali time se ne isključuje mogućnost korišćenja drugih dokaznih radnji, kao što su uviđaj, vještačenje.³² U dijelu kojim se definiše finansijska istraga i dokazi koje je potrebno provesti radi prikupljanja dokaza o imovini pribavljenoj krivičnim djelom ne susrećemo se sa zakonskom formulacijom koja upućuje na primjenu i drugih dokaznih radnji prema ZKP RS. Posebnim zakonom nije isključena primjena dokaznih radnji koje poznaje ZKP RS, a finansijska istraga je usmjerena i na predikatna krivična djela kojima se želi prikriti nezakonito porijeklo imovine, prikrivanjem ili netačnim prikazivanjem prirode svojine u odnosu na imovinu. Stoga je nužna primjena i dokaznih radnji koje su propisane u krivičnim procesnim zakonima.

32 G. Ilić, B. Nikolić, M. Majić, Đ. Melilo /2009/. *op. cit.*, p. 83.

Polazeći od teze da je finansijska istraga usmjerena na predikatna krivična djela kojima se prikriva porijeklo imovine, nameće se pitanje zašto je zakonodavac posebnim zakonom o oduzimanju imovine pribavljene krivičnim djelom izdvojio samo neke dokazne radnje. Zapravo, da li je zakonodavac izdvajanjem nekih dokaznih radnji kao radnji finansijske istrage želio da usmjeri tok finansijske istrage u smislu dokaznih radnji koje je nužno preduzeti radi uspješnog provođenja finansijske istrage. U Federaciji Bosne i Hercegovine finansijska istraga prema članu 9 stava 4 ZOIKD FBiH provodi se preduzimajući radnje dokazivanja prema ZKP FBiH.³³

4. MJERA PRIVREMENOG ODUZIMANJA IMOVINE

Mjera privremenog oduzimanja imovine je u funkciji uspješnog provođenja postupka oduzimanja imovine pribavljene krivičnim djelom, koja ima za cilj da spriječi da se eventualno proda imovina ili drugačije raspoláže imovinom. Privremeno oduzimanje imovine je prinudna procesna radnja prema imovini za koju postoji osnovana sumnja da je proistekla iz krivičnog djela. Mjera privremenog oduzimanja imovine se određuje u cilju obezbjeđenja rekli bismo „prisustva“ imovine pribavljene krivičnim djelom tokom postupka oduzimanja imovine pribavljene krivičnim djelom. Privremeno oduzimanje imovine je značajna mjera u otkrivanju i istrazi krivičnih dela organizovanog kriminala.³⁴

Mjere osiguranja su teret za građane i njihova prava, pa tako mjera privremenog oduzimanja imovine je teret za vlasnika imovine, jer ograničava pravo na mirno uživanje imovine i to radi opasnosti koja nije sigurna, već samo vjerovatna i uvijek se određuju sa rizikom da se na kraju pokažu kao nepotrebno određene ili kao nepravilno određene.³⁵

Prinudna mjera privremenim oduzimanjem imovine određuje se ako postoji *opasnost* da bi kasnije oduzimanje imovine koja je proistekla izvršenjem krivičnog djela bilo *otežano ili onemogućeno* i ako postoji *osnovana sumnja* da je imovina proistekla izvršenjem krivičnog djela. Na ročištu koje zakazuje sud radi privremenog oduzimanja imovine pribavljene krivičnim djelom obavezno je prisustvo branioca ili punomoćnika vlasnika imovine, uz upozorenje da će se ročište održati i u slučaju nedolaska vlasnika stvari (član 16 ZOIKD RS). Mjera privremenog oduzimanja imovine pribavljene krivičnim djelom je represivna mjera, iz razloga što se ovom mjerom ograničava pravo raspolaganja imovinom. Ova mjera obezbjeđenja imovine podsjeća na pritvor, jer se osigurava prisustvo stvari odnosno lica čije je prisustvo obavezno radi uspješnog provođenja postupka. Javni tužilac u zahtjevu za privremeno oduzimanje imovine ukazuju na opasnost da bi kasnije oduzimanje imovine bilo otežano ili onemogućeno, iznosi okolnosti koje ukazuju na postojanje osnovane sumnje da imovina proističe iz krivičnog djela, s obzirom na to da se ipak radi o privremenom ograničavanju određenih prava vlasnika imovine.

33 Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, *Službene novine Federacije BiH*, br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 i 59/14, 74/20.

34 S. Bejatović /2005/. *op. cit.*, pp. 90–92.

35 T. Vasiljević /1981/. *op. cit.*, p. 530.

Mjeru privremenog oduzimanja imovine uporedili smo sa pritvorom, jer je riječ o krajnjoj represivnoj mjeri u cilju obezbjeđenja prisustva lica, odnosno stvari čije je prisustvo obavezno prema pravilima postupka. Riječ je o krajnjoj represivnoj mjeri koja se može odrediti prema imovini, samo ako se ista svrha obezbjeđenja imovine ne može osigurati drugim mjerama obezbjeđenja oduzimanja imovine koja je proistekla izvršenjem krivičnog djela, član 22 ZOIKD RS. Iako u članu 15 ZOIKD RS o privremenom oduzimanju imovine nije izričito propisano da je riječ o krajnjoj represivnoj mjeri prema imovini vlasnika za koju se sumnja da je pribavljena krivičnim djelom, ovaj zaključak se nameće kao logičan s obzirom na standarde sumnje koji se koriste u članu 22 ZOIKD RS, a to je osnov sumnje za mjere obezbjeđenja imovine i osnovana sumnja za privremeno oduzimanje imovine. S druge strane, daleko je jasnije zakonsko rješenje sa kojim se susrećemo u Federaciji Bosne i Hercegovine. Prema 16 i 17 ZOIKD FBiH primijeniće se mjera kojom se najefikasnije može postići svrha osiguranja imovine za koju postoji sumnja da je pribavljena krivičnim djelom. Ovakvo zakonsko rješenje u Federaciji ne upućuje nedvosmisleno na zaključak da je privremeno oduzimanje imovine krajnja represivna mjera obezbjeđenja imovine, iako sud na prijedlog protivnika osiguranja može ukinuti ili zamijeniti privremenu mjeru nekom drugom mjerom ako utvrdi da ona nije potrebna ili da se osiguranje može postići drugom privremenom mjerom, te ako protivnik osiguranja ili treća osoba položi jemstvo (član 20 stav 2 ZOIKD FBiH). Takođe, za razliku od Republike Srpske, primjećujemo da u Federaciji Bosne i Hercegovine nije propisana obaveza na branioca ili zakonskog zastupnika, ako sud odlučuje o mjeri privremenog oduzimanja imovine, što dovodi u pitanje adekvatnu odbranu vlasnika imovine.

5. OKONČANJE FINANSIJSKE ISTRAGE

Javni tužilac završava finansijsku istragu kada utvrdi da je stanje stvari dovoljno razriješeno, podnošenjem zahtjeva za trajno oduzimanje imovine ili naredbom o obustavi istrage, ako ne postoje uslovi za podnošenje zahtjeva za trajno oduzimanje imovine (član 9 stav 3 ZOIKD RS). Stoga zaključujemo da finansijska istraga u Republici Srpskoj može trajati do podnošenje zahtjeva za trajno oduzimanje imovine. Javni tužilac podnosi zahtjev za trajno oduzimanje imovine nakon potvrđene optužnice, a najkasnije u roku od godinu dana od pravnosnažno okončanog krivičnog postupka. Posebnim zakonom u Republici Srpskoj nije utvrđeno pravo prigovora na negativnu tužilačku odluku, niti je rečeno iz kojih razloga tužilac može obustaviti istragu.

Prema članu 9 stava 6 ZOIKD FBiH tužilac će naredbom obustaviti istragu ako ustanovi da nema dovoljno dokaza da su osumnjičeni ili optuženi odnosno povezana osoba pribavili imovinsku korist iz krivičnog djela. S tim da je moguće ponovo otvoriti istragu ako se dobiju nove činjenice i dokazi koji ukazuju da postoje osnovne sumnje da je osumnjičeni, optuženi odnosno osoba povezana s njima pribavila imovinsku korist iz krivičnog djela. U Federaciji protiv odluke tužioca o obustavi istrage moguće je uložiti pritužbu uredu glavnog tužioca. Isto zakonsko rješenje u pogledu okončanja finansijske istrage je i u Brčko distriktu kao i u Federaciji Bosne i Hercegovine.³⁶

36 Član 9 – rezultati istrage, stav 6, 7, 8 i 9 ZOIKD BD BiH. Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom FBiH, *Službeni glasnik Brčkog distrikta BiH*, br. 13/19.

Zakonska odredba u Republici Srpskoj koja propisuje da se finansijska istraga okončava i podnošenjem zahtjeva za trajno oduzimanje imovine nas je inspirisala na razmišljanje da se finansijska istraga u postupku oduzimanja imovine može okončati i podnošenjem zahtjeva za pokretanje posebnog postupka oduzimanja imovine. Poseban postupak za oduzimanje imovine provodi se jer postoje procesne smetnje za vođenje krivičnog postupka, a potrebno je utvrditi da je izvršenim krivičnim djelom pribavljena imovinska koristi i oduzeti imovinsku korist i licima protiv kojih nije moguće voditi krivični postupak ili postoje druge procesne smetnje za vođenje krivičnog postupka i oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.³⁷

5.1. *Naredba o obustavi finansijske istrage*

Javni tužilac može finansijsku istragu završiti i naredbom o obustavi istrage. Naredba o obustavi istrage se može donijeti i iz razloga ako je djelo obuhvaćeno zastarom, član 232 stav 1 tačka g) ZKP RS i član 239 stav 1 tačka d) ZKP FBiH. Nastupanje zastare prema članu 5 stava 1 ZOIKD FBiH ne sprečava da se provede poseban postupak za oduzimanje imovinske koristi. Tako da u Federaciji BiH nije moguće obustavi finansijsku istragu iz razloga što je krivično djelo obuhvaćeno zastarom. A u Brčko distriktu BiH obustava istrage naredbom nije moguća ni iz razloga jer je djelo obuhvaćeno amnestijom, pomilovanjem jer je moguće provesti poseban postupak oduzimanja imovine i pored postojanja ovih smetnji za vođenje krivičnog postupka.

Zanimljivo je spomenuti da prema Zakonu o oduzimanju imovine koja je proistekla izvršenjem krivičnog djela RS nije propisana mogućnost prigovora (oštećenog) protiv negativne tužilačke odluke o obustavi finansijske istrage. S tim da ne bismo rekli da je oštećenom uskraćeno pravo da uloži prigovor, jer član 3 stava 4 ZOIKD RS upućuje na primjenu Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske. Procesni položaj oštećenog je marginalizovan prema odredbama ZKP RS, jer oštećeni nema pravo žalbe na presudu zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, niti zbog odluke o izrečenoj krivičnoj sankciji, a o prigovoru oštećenog odlučuje isti organ (tužilaštvo), a ne sud. Analogno tome, jednako loš položaj oštećenog je i u postupku oduzimanja imovine pribavljene krivičnim djelom.³⁸ Naime, interes oštećenog u postupku oduzimanja imovine bi bio da se žali npr. na rješenje o mjerama zabrane upravljanja i raspolaganja imovinom, smatrajući da određenom mjerom se neće osigurati oduzimanje imovine pribavljene krivičnim djelom. Zakoni Federacije Bosne i Hercegovine kao i Brčko distrikta o oduzimanju nezakonito stečene imovine pribavljene krivičnim djelom propisuju pravo oštećenog na prigovor zbog negativne tužilačke odluke, ali to ne čini boljim procesni položaj oštećenog u postupku oduzimanje imovine pribavljene krivičnim djelom. Ako se ne oduzme imovina pribavljena krivičnim djelom time se čini i šteta državi. U slučaju da tu-

37 U Brčko distriktu BiH je moguće provesti poseban postupak oduzimanja imovine i kada postoje druge okolnosti koje isključuju krivično gonjenje, a to su zastarjelost, amnestija, pomilovanje i sl.

38 M. Buha /2020/: Procesna prava oštećenog prema Zakonu o krivičnom postupku iz 2020., rad izložen na XI međunarodnoj naučno-stručnoj konferenciji *Krivično zakonodavstvo i prevencija kriminaliteta*, Trebinje.

žilac propusti da traži određenje privremene mjere oduzimanja imovine, postoji opasnost da potraživanja Federacije Bosne i Hercegovine u pogledu oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom neće moći biti ostvareno ili da će njihovo ostvarenje biti otežano. Stoga interes za prigovor ili ulaganje žalbe na negativne tužilačke odluke ima i pravobranilaštvo, kao oštećeni u ovom postupku oduzimanja imovine pribavljene krivičnim djelom. U Republici Srpskoj nije propušteno da se propiše odgovornost Republike Srpske za štetu koja je nastala primjenom privremene mjere obezbjeđenja (član 29 stav 1 ZOIKD RS). Tako da ako je zakonom propisana odgovornost države za štetu koja je nastala primjenom mjera obezbjeđenja imovine, postoji interes i države da ulaže prigovore na pasivno držanje tužilaštva ili žalbe na odluke o mjerama obezbjeđenja imovine.

ZAKLJUČAK

Postupak oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom se razlikuje od redovnog krivičnog postupka, jer se postupak pokreće protiv vlasnika imovine, a ne nužno protiv osumnjičenog ili optuženog. Riječ je o postupku zakonitog povrata imovine stečene izvršenjem krivičnog djela.

Procesna smetnja u postupku oduzimanja imovine pribavljene krivičnim djelom nisu duševna bolest lica protiv koga se vodi postupak ili odsustvo vlasnika tokom provođenja procesnih radnji koje su usmjerene prema imovini vlasnika.

Pravilo je da se postupak oduzimanje nezakonito stečene imovine pokreće po prijedlogu tužioca, što je u skladu sa načelom oficijelnosti. Međutim, načelo oficijelnosti je relativizovano u postupku oduzimanja imovine pribavljene krivičnim djelom, jer je zakonom propisana obaveza suda da po službenoj dužnosti donese odluku o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom i ako tužilac ne podnese prijedlog za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.

U radu se razmatralo i pitanje, može li oduzimanje imovinske koristi proistekle izvršenjem krivičnog djela biti predmet pregovaranja sporazuma o priznanju krivice. Razumljivo je onemogućiti strankama da pregovaraju o oduzimaju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, jer je to obaveza suda, dužnost suda da oduzme imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom. Sudske odluke kojima se utvrđuje oduzimanje imovinske koristi su presuda kojom se optuženi oglašava krivim, rješenje o primjeni vaspitne mjere, rješenje o sudskoj opomeni, rješenje doneseno u posebnom postupku za oduzimanje imovinske koristi. Naime, predmet pregovaranja ne može biti oduzimanje imovinske koristi proistekle izvršenjem krivičnog djela, u smislu vrijednosti imovinske koristi koja se mora oduzeti, vratiti, jer je zakonom propisano da će sud visinu iznosa imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom utvrditi po službenoj ocjeni

Radi dokazivanja kriminalnog porijekla imovine u finansijskoj istrazi ne stoji ni prigovor da je riječ o povjerljivim podacima ili službenoj tajni. Cilj finansijske istrage je otkrivanje i dokazivanje predikatnog krivičnog djela i otkrivanje toka kretanja novca i imovine pribavljene krivičnim djelom. O samostalnosti finansijske istrage „govori“ pravo tužioca da podnese zahtjev za provođenje posebnog postupka za oduzimanje imovine i ako postoje procesne smetnje za vođenje krivičnog postupka.

Kako bi se obezbijedila imovina tokom prikupljana dokaza o imovini kriminalnog porijekla moguće je odrediti mjeru privremenog oduzimanja imovine. Mjeru privremenog oduzimanja imovine uporedili smo sa pritvorom, jer je riječ o krajnjoj represivnoj mjeri u cilju obezbjeđenja prisustva lica odnosno stvari čije je prisustvo obavezno prema pravilima postupka. Riječ je o krajnjoj represivnoj mjeri koja se može odrediti prema imovini, samo ako se ista svrha obezbjeđenja imovine ne može osigurati drugim mjerama obezbjeđenja oduzimanja imovine koja je proistekla izvršenjem krivičnog djela.

Javni tužilac može finansijsku istragu završiti i naredbom o obustavi istrage. Nastupanje zastare prema članu 5 stava 1 ZOIKD FBiH ne sprečava da se provede poseban postupak za oduzimanje imovinske koristi. Tako da u Federaciji BiH nije moguće obustavi finansijsku istragu iz razloga što je krivično djelo obuhvaćeno zastarom. A u Brčko distriktu BiH obustava istrage naredbom nije moguća ni iz razloga, jer je djelo obuhvaćeno amnestijom, pomilovanjem.

Procesni položaj oštećenog je marginalizovan u postupku oduzimanja imovine pribavljene krivičnim djelom. Interes oštećenog u postupku oduzimanja imovine bi bio da se žali npr. na rješenje o mjerama zabrane upravljanja i raspolaganja imovinom, smatrajući da određenom mjerom se neće osigurati oduzimanje imovine pribavljene krivičnim djelom.

LITERATURA

- Bejatović S. /2005/: Krivičnoprocesna pitanja novih metoda otkrivanja i istrage krivičnih dela organizovanog kriminala – u V. Krivokapić, S. Bejatović i B. Banović, *Organizovani kriminalitet, stanje i mere zaštite*, Policijska Akademija, Beograd.
- Boucht J. /2017/: *The Limits of Asset Confiscation, On the Legitimacy of Extended Appropriation of Criminal Proceeds*, Oxford and Portland, Oregon.
- Buha M. /2020/: Procesna prava oštećenog prema Zakonu o krivičnom postupku iz 2020 ., rad izložen na XI međunarodnoj naučno-stručnoj konferenciji *Krivično zakonodavstvo i prevencija kriminaliteta*, Trebinje
- Delić N. /2018/: Krivična dela falsifikovanja predviđena u glavi krivičnih dela protiv privrede u svetlu novela iz 2012. i 2016. godine, u J. Kostić, A. Stevanović (ur.), *Zbornik radova sa naučne konferencije Finansijski Kriminalitet*, Institut za uporedno pravo, Institut za kriminološka i socijološka istraživanja, Beograd
- Fišer Z. /2013/: Državni tužilac kao subjekt skraćenih i pojednostavljenih krivičnih postupaka u Sloveniji – u I. Jovanović, M. Stanisavljević (ur.) *Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima – regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva i iskustva u primeni*, Misija OEBS u Srbiji, Beograd.
- Grubač M. /2010/: Oduzimanje imovine proistekle iz krivičnog djela, *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, n° 1, Novi Sad.
- Ignjatović Đ. /2004/: Suzbijanje najtežih oblika kriminaliteta u uslovima tranzicije i nesigurnosti u D. Radovanović (ur.) *Teški oblici kriminaliteta– XVI konferencija u Budvi*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd.
- Ilić G., Nikolić B, Majić M., Melilo Đ. /2009/: *Komentar Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog djela sa pregledom relevantnih međunarodnih dokumenata, uporedno-pravnih rešenja i prakse ESLJP*, Beograd.

- Karas Ivičević E. /2011/: *Komentar Zakona o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem*, Zagreb.
- Krapac D. /2003/: *Kazneno procesno pravo, Prva knjiga*, Zagreb.
- Matić G. /2006/: Uporedno-pravni prikaz specijalne istražne tehnike automatskog računarskog pretraživanja ličnih i drugih podataka (kompjuterske „raster“ pretrage) sa osvrtom na stanje u Srbiji, dostupno na: <https://singipedia.singidunum.ac.rs/izdanje/40095-uporedno-pravni-prikaz-specijalne-istrazne-tehnike-automatskog-racunarskog-pretrazivanja-licnih-i-drugih-podataka-kompjuterske-raster-pretrage-sa-osvrtom-na-stanje-u-srbiji>, 14.03.2023.
- McCarthy F. /2017/: Protection of Property and the European Convention on Human Rights, *Brigham-Kanner Property Rights Conference Journal*, vol. 6.
- Novosel D. /2007/: Finansijske istrage i progon učinitelja gospodskog kriminaliteta, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, n° 2, Zagreb.
- Radisavljević M., Četković P. /2013/: Iskustva Tužilaštva za organizovani kriminal u primeni instituta sporazuma o priznanju krivičnog dela, u I. Jovanović, M. Stanisavljević (ur.) *Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima – regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva i iskustva u primeni*, Misija OEBS u Srbiji, Beograd
- Stojanović Z. /2019/: *Komentar krivičnog zakonika*, Beograd.
- Škulić M. /2007/: Uloga posebnih dokaznih radnji u suzbijanju organizovanog kriminaliteta u S. Nogo (ur.) *Primjena međunarodnog krivičnog prava – organizovani kriminalitet*, Tara.
- Škulić M. /2015/: *Organizovani kriminalitet, pojam, pojavni oblici, krivična djela i krivični postupak*, Beograd.
- Vasiljević T. /1981/: *Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ*, Beograd.
- Vasiljević T., Grubač M. /2002/: *Komentar Zakonika o krivičnom postupku*, Beograd.
- Vettori B. /2006/: *Tough on Criminal Wealth – Exploring the Practice of Proceeds from Crime Confiscation in the EU*, Springer, Dordrecht.
- Vuković I. /2016/: Oduzimanje imovine proistekle iz krivičnog dela – evropski okvir i srpsko zakonodavstvo, *CRIMEN*, (VII) 1.

Milijana Buha*

FINANCIAL INVESTIGATIONS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

SUMMARY

The financial investigation is conducted according to an urgent procedure and can be ended by submitting a request for the permanent confiscation of property. The paper discusses about the issue of ending the financial investigation and submitting a request to initiate the special procedure for confiscation of property. The importance of the financial investigation is reflected in the possibility of confiscation of property resulting from the commission of a criminal offense even if the criminal proceedings have not been completed. The court,

* Associate Professor at Faculty of Law, University of Banja Luka, milijana.buha@pf.unibl.org.

ex officio, confiscates property acquired through criminal activity. For the successful completion of the financial investigation, it is necessary to prescribe a penalty for the responsible persons who refuse to provide information about income and property which is suspected to have been obtained through criminal act. The decision to suspend the financial investigation is not subject to judicial control. Interested parties, such as the injured party and the attorney's office in the procedure of confiscation of property have not the right to appeal on the decisions take in the property confiscation procedure and the right to object to a negative decision on the financial investigation.

Key words: financial investigation, temporary confiscation of property, special procedure for confiscation of property.